

УДК 339

Савош Л.В.[□], к.е.н., доцент,

Павлюк Л.В. к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ВОЛИНИ ТА ПОЛЬЩІ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

У статті розглядаються передумови, особливості, динаміка та проблеми транскордонного співробітництва Волинської області з прикордонними регіонами Польщі. Зосереджено увагу на порівнянні основних напрямків роботи в сфері туризму України та Польщі. Запропоновано ряд заходів для активізації транскордонного співробітництва цих країн.

Ключові слова: туризм, транскордонне співробітництво.

L. Savosh, L. Pavliuk

FEATURES AND OPPORTUNITIES OF TRANS-BORDER COOPERATION OF UKRAINE WITH POLAND IN SPHERE TOURISM

There are preconditions, features, dynamic and issues of trans-border cooperation of Volyn region with trans-border regions of Poland in this article. The great attention was played at the comparison of the main ways of the tourism sphere of Ukraine with Poland. The range of solutions are recommended in order to activate the trans-border tourism of these countries.

Key words: tourism, trans-border cooperation.

Савош Л.В., Павлюк Л.В.

ОСОБЕННОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И ПОЛЬШИ В СФЕРЕ ТУРИЗМА

В статье рассматриваются предисловия, особенности, динамика и проблемы трансграничного сотрудничества Волинской области с приграничными регионами Польши. Сосредоточено внимание на сравнении основных направлений работы в сфере туризма Украины и Польши. Предложено ряд мероприятий для активизации трансграничного сотрудничества этих стран.

Ключевые слова: туризм, трансграничное сотрудничество.

[□] Савош Л.В., Павлюк Л.В.

Постановка проблеми. У системі геостратегічних пріоритетів України особливе місце посідає співробітництво з країнами Європейського Союзу, яке відкриває перспективи та можливості економічного розвитку, сприяє зміцненню позицій у глобальному чи мегарегіональному конкурентному середовищі. На посттрансформаційному етапі розвитку економіки інтеграційна політика України реалізується у багатьох сферах економічної, політичної та гуманітарної співпраці. У реалізації євроінтеграційної стратегії важливого значення набуває партнерство з Республікою Польща, яке розвивається динамічно в багатьох площинах, має не лише міждержавний характер, а й виступає як передумова стимулювання соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів [12, с.32-33].

До однієї з основних доповнюючих форм євроінтеграційного вектору зовнішньої політики України відноситься транскордонне співробітництво (ТКС) прикордонних регіонів України. Розширення контактів та співробітництва на транскордонному рівні з сусідніми новими країнами-членами ЄС через впровадження «Програм добросусідства» за участю України, розвитку інституційного забезпечення ТКС та підвищення ефективності проектів та програм ТКС за активної підтримки та залучення органів місцевої влади передбачає План дій Україна-ЄС [9].

У налагодженні культурних, наукових, виробничих, туристсько-рекреаційних відносин із державами-членами ЄС особливу роль для України відіграє Польща. Нова модель двосторонніх відносин передбачає розвиток співпраці в усіх сферах життя. З огляду на сучасні господарсько-управлінські реконструктивні моменти провідною ланкою у функціонуванні цієї моделі покликані стати прикордонні регіони, які характеризуються вигідним геополітичним положенням, значним економічним і ресурсно-рекреаційним потенціалом [1, с.283].

Оскільки міжрегіональне співробітництво є ключовим напрямком європейської інтеграції та важливим чинником економічного розвитку, робота щодо розширення географії співробітництва області з регіонами іноземних держав ведеться постійно. Показовим прикладом є активна співпраця з воєводствами Республіки Польща.

Прикордонним партнером Волинської області є Люблінське воєводство. Волинська область та Люблінське воєводство

відрізняються нижчим рівнем соціально-економічного розвитку, ніж центральні райони України та Польщі. Співпраця прикордонних регіонів – один із факторів підвищення рівня їхнього соціально-економічного розвитку. Оскільки ці регіони мають схожі тенденції та проблеми розвитку, то докладання спільних зусиль у межах прикордонного співробітництва сприятиме вирішенню актуальних проблем. Активізація прикордонного туризму – стратегічний орієнтир соціально-економічного розвитку Волинської області. Саме тому дослідження прикордонного співробітництва Волинської області з прикордонними територіями Польщі у сфері туризму досить актуальне.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Транскордонному співробітництву у сфері туризму присвячено значну кількість робіт. Зокрема, І. А. Дубович досліджує основні проблеми та перспективи розвитку туризму на прикордонних українсько-польських територіях. Питання розвитку прикордонного туризму, а саме передумови та сучасний розвиток туризму в Люблінському воєводстві, головні напрями розвитку туристично-рекреаційного комплексу Волинської області вивчала В. В. Ядошук. Щодо публікацій польських учених, то ця наукова проблематика започаткована в працях А. Вавринюка, який досліджує розвиток агротуризму на прикордонних територіях України та Польщі, а також К. Жихоня, М. Чапської, які вивчали розвиток туризму в євро регіоні «Буг». Однак, праць, які б визначали основні види та сучасні тенденції розвитку туризму Волинської області з прикордонням Польщі, немає.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає у визначення основних рис транскордонного співробітництва Волинської області з прикордонними територіями Польщі у сфері туризму.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо передумови співробітництва Волинської області та Люблінського воєводства у сфері туризму. Волинська область та Люблінське воєводство вирізняються геополітичним розміщенням, сприятливими природними умовами, ресурсним, економічним, культурним, науковим потенціалами тощо, що дає широкі можливості для ефективного співробітництва у сфері туризму цих регіонів.

Для розвитку туризму на українсько-польських прикордонних територіях вирішальне значення мають, з одного боку, природно-рекреаційні ресурси та історико-культурна спадщина, а з іншого, – якість та доступність туристичної інфраструктури. Українсько-

польські прикордонні території характеризуються відносно високою комунікаційною насиченістю. Тут проходять автомобільні дороги й залізниці, що з'єднують країни Західної Європи з Україною й іншими державами [11, с.35].

Про унікальні природні ресурси польсько-українського прикордонного регіону свідчить існування на цій території п'яти національних парків (Шацький, Ківерцівський і «Прип'ять–Стохід на українській території та Поліський і Розточанський – на польській), а також понад 700 об'єктів природно-заповідного фонду. Ураховуючи нинішню природно-ресурсну базу, пам'ятки історії, культури й архітектури, етнічну самобутність населення, мальовничі паркові ансамблі та природні ландшафти, найбільш прийнятними напрямками розвитку туризму на українсько-польських прикордонних територіях є: рекреаційний, культурно-історичний, етнічний, сільський, екологічний.

Пошук на початку ХХІ ст. більш оптимальних підходів до захисту навколишнього середовища сприяв появі таких видів туризму, як екологічний та сільський. Адже впровадження екологічного туризму на охоронних природно-заповідних територіях надасть змогу адаптування до моделей сталого розвитку, що мають спрямовуватися, з одного боку, – на збільшення потоку туристів на охоронних природно-заповідних територіях, а з іншого, – на розбудову інфраструктури для екологічно орієнтованих видів туризму. Найбільш поширеними формами екотуризму тут є кваліфікований пішохідний, агротуризм й етнографічний туризм. Останнім часом значного поширення набув орнітологічний туризм.

Сільський туризм на прикордонних територіях Польщі почав розвиватися раніше, ніж в Україні. Координатором і стимулятором сільського туризму в Люблінському воєводстві є Люблінська спілка агротуристичних товариств із центром у Войцехові. Агротуризм, розвиваючись у Люблінському воєводстві, привів до певних позитивних зрушень у структурі зайнятості сільського населення, позитивно вплинув на зростання доходів домашніх господарств. Усі ці позитивні приклади розвитку агротуризму на польському прикордонні сприяли пробудженню інтересу до такого виду туризму й на українській території [3, С.244-246].

Польське законодавство чітко розмежовує основні поняття та принципи ведення сільського туризму від інших видів туристичних послуг, що надаються у сільській місцевості, які законодавчо

віднесені до підприємницької діяльності. За польськими законами, надання послуг сільського туризму не належить до підприємницької діяльності. Тому прибутки селянських господарств за такі послуги не підлягають обкладанню податком на додану вартість. Крім того, законодавство передбачає, також, звільнення доходів від оподаткування, що отримані завдяки наданню нічліжних послуг агротуристам за таких умов: житловий будинок, в якому здаються кімнати, належить до сільського господарства; кімнати здаються туристам, а не сезонним працівникам чи третім особам; кімнати для туристів знаходяться у житловому будинку сільської родини, а не в іншій спеціально пристосованій будівлі для туристів; кількість кімнат, що здаються туристам, не перевищує п'яти [7, С.23-29].

Закон зобов'язує сільських господарів реєструвати відпочивальників у спеціальному журналі. Причиною виникнення цивільної відповідальності може бути невиконання або ж неналежне виконання умов домовленостей між сторонами, а також заподіяння шкоди. Така відповідальність реалізується шляхом відшкодування вартості заподіяних збитків. Взаємні права та обов'язки сторін визначаються договором, укладеним між ними [8, С.154-158].

Проаналізуємо динаміку та проблеми розвитку туристичної сфери Волинської області.

Головною перепорою, яка стримує багатьох волинських селян узятися за відпочинковий бізнес, є психологічна налаштованість, яка не завжди дає можливість їм спробувати заробляти гроші нетрадиційним, несільськогосподарським способом. Подолати її допомагають навчальні семінари, які служба зайнятості проводить спільно із громадською організацією «Волинські перспективи», спеціалістами обласного молодіжного центру праці, Волинською дорадчою службою. Учасниками семінарів «Сільський «зелений» туризм – альтернатива зайнятості в сільській місцевості», «Додаткові послуги в сільському туризмі» стали всі бажаючі у Любешівському, Горохівському, Камінь-Каширському, Ратнівському, Шацькому, Турійському, Любомльському районних центрах зайнятості.

За словами завідувача сектору туризму головного управління інфраструктури та туризму Волинської ОДА Сергія Чернеця, в 2012 року облікували 298 приватних садиб на базі особистого селянського господарства, які надають послуги із зеленого туризму, 226 із них знаходяться в Шацькому районі. В цій сфері загалом працюють приблизно 1000 осіб [15]. Тому можна констатувати про

перспективність розвитку сільського зеленого туризму на Волині. Адже багатий природно-ресурсний потенціал та наявність вільних трудових ресурсів створюють всі передумови для організації сучасної туристичної інфраструктури і розвитку вітчизняного та міжнародного сільського туризму на її території. Так, мисливські угіддя Цуманських лісів Ківерцівського району вже стали місцем активного відпочинку любителів полювання з Італії, Франції, Німеччини та Бельгії.

Динаміка агросадиб Волині подана на рис. 1 (джерело: Волинська туристична [Електронний ресурс] Доступний з: <http://www.vturyzm.com.ua/blog/2-0-1>).

Як бачимо, кількість агросадиб у Волинській області постійно зростає, причому за досліджуваний період їх кількість збільшилася майже у 30 разів. Найвища тенденція до поширення агросадиб спостерігається у Ковельському, Любомльському, Турійському, Ратнівському, Ківерцівському та Любешівському районах.

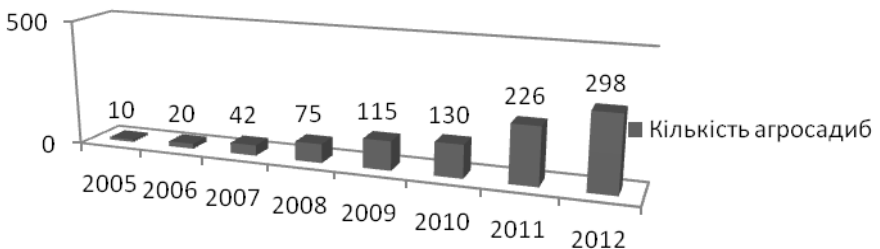

Рис. 1. Кількість агросадиб Волині в динаміці за 2005-2012 роки

Тому можна констатувати про перспективність розвитку сільського зеленого туризму на Волині. Адже багатий природно-ресурсний потенціал та наявність вільних трудових ресурсів створюють всі передумови для організації сучасної туристичної інфраструктури і розвитку вітчизняного та міжнародного сільського туризму на її території.

На території Волинської області та прилеглих прикордонних територіях Польщі є відповідна база для успішного розвитку культурно-історичного туризму. Зокрема, тут функціонує 76 музеїв

(більше зі сторони польської території – 39); 17 театрів і 108 кінотеатрів (на українській території – 11 і 47, відповідно); 303 туристичні бюро (113 – на українській території), п'ять центрів туристичної інформації (чотири – на польській території); чотири ботанічні й один зоологічний (м. Замость) сади.

Більшість туристів відвідує такі міста і райони, як Люблін, Пулави, Замость, Любартов (Польща) та Шацьк, Луцьк, Ковель (Україна) [5, с.274-278].

Однак існують істотні відмінності в туристичному взаємовідвідуванні між українсько-польськими прикордонними територіями. Із польських прикордонних регіонів до українських приїжджає більше туристів, ніж з українських до польських. Це пов'язано з такими чинниками, як різниця в економічному розвитку Польщі й України – вищим рівнем заробітної платні в Польщі; вступом Польщі до ЄС – уведенням візового режиму для громадян України, які перетинають українсько-польський кордон та ін.

Поряд із позитивними зрушеннями, пов'язаними з розвитком туризму, у туристичній сфері прикордонної Волинської області є чимало проблем:

- відсутність науково обґрунтованих рекомендацій щодо раціонального використання природних територій області;
- розрив між існуючими вимогами туристів і кваліфікацією працівників туристських, санаторно-курортних територій області;
- відсутність підрозділів із питань туризму в структурі виконкомів міських рад, райдержадміністрацій;
- невідповідність якісних характеристик й організаційно-економічних механізмів функціонування рекреаційної та транспортної інфраструктури;
- незадовільний стан під'їзних шляхів до туристських об'єктів;
- відсутність державного фінансування заходів, спрямованих на популяризацію туристського продукту області на внутрішньому та міжнародному ринках туристичних послуг;
- невідповідність переважної більшості закладів розміщення міжнародним стандартам;
- високий ступінь морального та фізичного зносу матеріально-технічної бази підприємств, технологічна відсталість, низький рівень комфортності проживання та послуг, які надаються;

- низька ефективність чинних механізмів заохочення інвестицій щодо будівництва й реконструкції готелів й інших об'єктів туристичної та курортно-рекреаційної сфери;

- недоліки туристично-екскурсійних маршрутів [17, С.162-164].

Задля покращення розвитку туризму на українсько-польському прикордонні доцільним є застосування таких практичних заходів:

– забезпечити дотримання всіх екологічних норм і заходів у межах екологічної політики в секторі туризму, незалежно від розмірів підприємства чи виду туристсько-рекреаційної діяльності;

– забезпечити належне управління діяльністю в секторі туризму та рекреації в таких охоронних районах, як природні національні, ландшафтні та народові парки, та інших охоронних територіях;

– доцільно планувати розвиток інших видів економічної діяльності (наприклад сільського господарства) так, щоб вони не призводили до винищення й деградації туристсько-рекреаційних ресурсів, які мають важливе значення для туристської індустрії (скажімо, для розвитку сільського зеленого туризму, який має пріоритетне значення у Євро регіоні «Буг»);

– забезпечити, щоб розвиток таких основних об'єктів інфраструктури, як мережа автомобільних шляхів або система водопостачання, сприяв задоволенню потреб не лише туристської індустрії, а й інших сфер діяльності євро регіону «Буг»;

– уживати заходів щодо пом'якшення наслідків сезонного характеру туристської діяльності шляхом створення можливостей для забезпечення зайнятості населення в періоди малої активності в місцях відвідування, які значно залежать від туризму;

– розробити ефективну стратегію оподаткування в секторі туризму, яка сприятиме стійкому розвитку туристської індустрії;

– забезпечити широке розповсюдження економічних вигод від туризму серед місцевого населення, щоб жителі були глибоко зацікавлені в збереженні ресурсної бази індустрії туризму [2].

Для координації реалізації заходів із розвитку туристичного та курортно-рекреаційного комплексу українсько-польського прикордонного регіону доцільно розробити спільну українсько-польську стратегію транскордонного розвитку у сфері туризму та рекреації для Львівської, Волинської області та Люблінського воєводства, а також план заходів її реалізації, які сприятимуть покращенню туристичної інфраструктури, розробці спільних

туристичних продуктів й ефективному використанню туристичного потенціалу на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Висновки й перспективи подальших досліджень Волинська область та Люблінське воєводство мають широкі можливості для співпраці в галузі туризму. Найбільш поширеними напрямками розвитку туризму на українсько-польському прикордонні є рекреаційний, культурно-історичний, сільський та екологічний. Проте, поряд із позитивними тенденціями в розвитку прикордонного туризму Волинської області та Люблінського воєводства є чимало проблем, вирішення яких сприятиме підвищенню іміджу цих прикордонних регіонів, поглибленню безпосереднього партнерства між туристичними підприємствами й організаціями і прикордонних регіонів зокрема, і країни загалом.

Транскордонна співпраця на українсько-польських прикордонних територіях у сфері туризму сприятиме підвищенню іміджу прикордонних регіонів; розвитку їх інфраструктури, збільшення зайнятості; поліпшення якості туристичних послуг для всіх туристів; поглибленню безпосереднього партнерства між туристичними підприємствами та організаціями як прикордонних регіонів, так і країн; зміцнення конкурентоспроможності туристичних продуктів внаслідок збільшення пропозиції, урізноманітнення видів туристичних продуктів, формування комплексних спільних туристичних транскордонних продуктів; вивченню і впровадженню досвіду для регіонального регулювання та стимулювання галузі інших держав; налагодженню контактів з іноземними представництвами, громадськими організаціями тощо.

Отже, у статті наведено теоретичні узагальнення і передумови ефективного розвитку ринку туристичних послуг у контексті транскордонного співробітництва Волинської області та Люблінського воєводства. Одним із найдієвіших інструментів євроінтеграційної політики є транскордонне співробітництво, зокрема, у формі участі в єврорегіонах. Водночас, враховуючи географічне розташування та особливості природно-ресурсного потенціалу, від влади очікують створення законодавчого середовища, активної підтримки прикордонних регіонів, що дозволить Україні стати рівноправним учасником туристичного ринку Європи.

Таким чином, незважаючи на певні успіхи українсько-польського ТКС у сфері туризму сьогодні виникає гостра потреба у вдосконаленні інституціонального забезпечення взаємних

туристичних обмінів, зняття візових бар'єрів, створення сприятливого інвестиційного клімату, розробки системи пільгового кредитування в сфері туризму, раціонального використання, охорони та збереження туристично-рекреаційних ресурсів та розвиток загальної і туристичної інфраструктури.

1. Бейдик О., Карягін Ю. Україна - Польща: архітектурно-історичні та біосоціальні ресурси як чинник розвитку транскордонних туристичних зв'язків// Проблеми трансформації у Польщі і в Україні. Варшава; Київ, 2007 - 339 с.
2. Біланюк О.П. Сучасний стан та перспективи розвитку міжнародного туризму в українсько-польських відносинах / О.П. Біланюк // Економіка. Управління. Інновації. - 2012. - №2 (8). [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/bilanjuk.htm
3. Вавринюк А. Сільський туризм як перспективний напрям транскордонного співробітництва в єврозоні „Буг” / А. Вавринюк // Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. ; Луцьк, 12–13 жовт. 2006 р. / за ред.В. Й. Лажніка, С. В. Федонюка. – Луцьк : РВВ „Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки, 2006. – С. 244–246.
4. Волинь туристична [Електронний ресурс] Доступний з: <http://www.vturizm.com.ua/blog/2-0-1>
5. Дубович І. А. Особливості та перспективи розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва у галузі туризму / І. А. Дубович, Т. П. Василенко, О. В. Вичка // Наук. вісн. Нац. лісотехн. ун-ту України. – 2005. – Вип. 15.7. – С. 274–278.
6. Інституційне забезпечення розвитку сфери туризму в українсько-польському транскордонному регіоні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Jul2010/03.htm>
7. Котлінський В. Роль агротуризму як фактора суспільно-економічного розвитку сільських районів Польщі // Економіка: проблеми теорії та практики: 36. наук, праць. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. -Вип. 146. - С 23-29.
8. Пітюлич М.М. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн / М.М. Пітюлич, І.І. Михайлюк Науковий вісник Ужгородського університету. - 2011.Серія "Економіка". - Спецвипуск 33. - Частина 3. - С.154-158.
9. План дій «Україна-Європейський Союз»: [міжнародний документ; схвалено Кабінетом Міністрів України 12 лютого 2005 р.]. – Офіційна Інтернет-сторінка Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua>.
10. Сільський туризм (гостинні садиби) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cult.voladm.gov.ua/>
11. Спільна українсько-польська стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Підкарпатського воєводства, Волинської області, Львівської області 2005–2015. – Люблін : [б. в.], 2005. – 50 с.
12. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Гесць та ін.; Нац. ін-т. стратег. дослідж., Ін-т. екон. прогнозування НАН України, М-во

- економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004.– 416 с.
13. Транскордонне співробітництво регіонів в умовах європейської інтеграції України // Україна у 2006 році: внутрішнє та зовнішнє становище та перспективи розвитку: Експертна доповідь. – К.: НІСД, 2007. – 256 с.
 14. Транскордонне співробітництво регіонів в умовах розширеної Європи // Україна у 2007 році: внутрішнє та зовнішнє становище та перспективи розвитку: Експертна доповідь. – К.: НІСД, 2007. – 264 с.
 15. Хагам зеленого туризму на Волині, присвоюватимуть категорії, як «зірочки» готелям [Електронний ресурс] – Режим доступу з: <http://www.volynpost.com/news/9089-hatam-zelenogo-turyzmu-na-volyni-prysvoyuvatymut-kategorii-ia-k-zirochky-goteliam>
 16. Ядошук В. В. Туристичні аспекти, що реалізуються в євро регіоні „Буг” за участю структур ЄС / В. В. Ядошук // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво : міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право : тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспірантів і молодих науковців ; Луцьк, 17–18 трав. 2005 р. / за ред. В. Й. Лажніка, С. В. Федонюка. – Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005 – С. 405–408.
 17. Źychoń K. Kulturowe uwarunkowania i współpraca transgraniczna Polski z Ukrainą / K. Źychoń // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспірант. і молод. науковців; Луцьк, 30 верес. – 1 жовт. 2004 р. / за ред. В. Й. Лажніка, С. В. Федонюка. – Луцьк: РВВ „Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки, 2004. – С. 162–164.